

Neljä näkökulmaa kirjoittamisen opetukseen

PERINTEINEN KIRJOITTAMISEN OPETUS: KIRJOITTAMINEN ON KIELEN HALLINTAA

Perinteisesti kirjoittamisen opetuksessa on ajateltu, että kirjoittaminen on yksilön taito, jota harjaannutetaan. Hyvä kirjoittaja osaa kirjoittaa sujuvaa tekstiä ja kieliopillisesti korrektaa yleiskieltä. Hän osaa jäsentää tekstinsä hyvin, ja teksti on sisällökäs. Opetuksessaakin huomio on tekstin sisällössä ja kielessä, kuten kielen virheiden korjaamisessa.

Perinteisessä opetuksessa opettaja keksii tehtävät, korjaa valmiit tekstit, arvioi ja antaa palautetta. Muuta palautetta ei yleensä saa. Itse kirjoittamisen oppilaat tekevät yksin ja niin kuin parhaiten taitavat. Palautetta saa kirjoitelmien palautetunnilla, ei kirjoittamisen aikana. Osa ottaa opikseen opettajan antamasta palautteesta, osa toistaa samoja virheitä tekstistä toiseen. Osa yrittää miellyttää opettajaa ja kirjoittaa aiheista, joista arvelee tämän pitävän.

KIRJOITTAMINEN ON LUOVAA ITSEILMAISUA

Luovassa kirjoittamisessa teksti nähdään yksilöllisen itseilmaisun välineenä ja teksti syntyy luovan prosessin kautta. Tavoitteena on löytää oma persoonallinen tapa kirjoittaa – tärkeitä ovat itseilmaisuus ja omaperäisyys. Luovassa kirjoittamisessa kirjoittaminen opitaan, sitä ei voi opettaa. Tällöin opettaja lähinnä luo mahdollisuuksia sekä kannustavan ja positiivisen ilmapiirin. Hän ei anna otsikoita, aiheita, malleja eikä sääntöjä. Palautetta annetaan tekstin ideoista ja omaperäisyydestä.

Luova kirjoittaminen ei perustu selkeisiin teoreettisiin periaatteisiin, joiden avulla voitaisiin arvioida, mikä on ns. hyvää itseilmaisu. Konkreettiset välineet tekstin parantamiseksi ovat vähissä. ”Tämä on elävä kohta tekstissäsi” ei juuri auta seuraavan tekstin tuottamisessa. Ongelmana on myös se, että tässä ajattelutavassa oletetaan, että kirjoitustaito on geneerinen – kun osaa kirjoittaa yhdenlaista tekstiä, osaa kirjoittaa kaikkia.

KIRJOITTAMINEN ON PROSESSI

Prosessikirjoittamisen lähestymistavassa kirjoittamaan oppii systemaattisella ohjauksella ja kirjoittamisen alaprosessien harjoittelulla. Tärkeää prosessin aikana on oppilaan aktiivinen rooli ja ryhmässä työskentely. Kirjoittaminen vaatii monenlaisia kognitiivisia prosesseja, joiden lopputuloksena syntyy teksti. Kirjoittamisessa voi kehittyä aloittelijasta ekspertiksi.

Tavoitteena on, että kirjoittaja tiedostuu omasta kirjoitustavastaan ja opiskelee erilaisia tekstintekokäytänteitä. Kirjoitusprosessin aikana käydään läpi erilaisia ideointi-, muokkaus- ja toimittamisvaiheita, joiden jälkeen tekstit ovat laadukkaampia kuin kertaistumalta kirjoitetut tekstit: ne ovat paremmin jäsenyneitä, loogisempia ja sisällöltään monipuolisempia. Opettajan rooli on toimia oppilaan

JYU OK, äikän aineryhmä

ohjaajana, tukena ja palautteenantaja ja päävastuu on oppilailla yksin ja ryhmässä. Kun perinteisessä kirjoittamisen opetuksessa pääpaino on valmiissa tekstissä, kirjoittamisprosessissa palautetta saadaan kaikissa vaiheissa, myös vertaisilta.

Prosessikirjoittamista kritisoidaan siitä, että on vaikea päästä kiinni oppilaan kognitiivisiin prosesseihin, siihen, mitä oppilaan päässä tapahtuu. Tällöin on haastava tietää, mitä opettajan pitäisi opettaa ja millaisia käytänteitä tukea.

GENREPEDAGOGIIKKA: KIRJOITTAMINEN ON YHTEISÖN PUHETAPOJEN HALLINTAA

Genrepedagogisessa lähestymistavassa kirjoittamisen opetuksessa keskitytään yksilön taitojen sijaan tekstien ja kirjoittamisen sosiaaliseen, yhteisölliseen ja kulttuuriseen luonteeseen (sosiokulttuurinen näkökulma). Tekstit eivät ole autonomisia tuotteita vaan tapoja osallistua yhteisöjen toimintaan – ne liittyvät aina tilanteisiin, kirjoittajiin, lukijoihin, tavoitteisiin ja toisiin teksteihin. Oppilaita ohjataan sosiaalistumaan yhteiskunnan ja erityisesti koulun ja oppimisen tekstilajeihin. Tavoitteena on aktiivinen, osallistuva kansalainen.

Kirjoittaminen on kulttuuristen tekstikäytänteiden oppimista aidoissa ja oikeissa viestintätilanteissa. Kirjoittamisen opetus perustuu tekstianalyysiin sekä kieliopillisella että tekstirakenteiden tasolla ja pyrkii herättelemään oppilaiden kielellistä tietoisuutta siitä, miten kieli teksteissä toimii merkitysten rakentajana. Tällöin esimerkiksi kielioppi ei ole enää erillinen osa-alueensa vaan kiinteä osa tekstien merkitysten ja muotojen tarkastelua.

Hyvä kirjoittaja osaa analysoida tekstejä ja niiden pohjalta tuottaa oman, tilanteeseen sopivan tekstinsä. Jotta voi oppia kirjoittamaan, täytyy siis ensin oppia analysoimaan erilaisia tekstejä ja niiden merkityksiä.

Genrepedagogiikkaa on kritisoitu muun muassa siitä, että sosiaalistaessaan oppilaita tuttuihin tekstilajeihin ja niiden puhetapeihin opettajat uusintavat vanhoja sosiaalisia rakenteita sen sijaan että kyseenalaistaisivat vakiintuneita puhetapeja. Vaarana on myös se, että oppilaat oppivat toistamaan olemassa olevia tekstilajeja uuden luomisen sijaan.

Teksti on lyhennelmä & mukaelma Minna-Riitta Luukan tekstistä *Tekstejä, luovuutta ja prosesseja*
<https://peda.net/id/5e4c41b8389>

Jos kiinnostuit aiheesta, tutustu Luukan artikkeliin tai Kimmo Svinhufvudin *Kokonaisvaltainen kirjoittaminen* -kirjassaan esittämiin kirjoittamiskäsityksiin <https://peda.net/id/d0ee5b4eb1e>

Jos haluat mennä ihan näiden erilaisten kirjoittamiskäsitysten juurille, tutustu Roz Roz Ivaničin klassikkoartikkeliin *Discourses of Writing and Learning to Write*

<https://eprints.lancs.ac.uk/id/eprint/3948/1/ivanic1.pdf>